

Wiesław Kacprzyk

SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ
KONFERENCJI NAUKOWEJ

**OCHRONA FUNKCJI
WYCHOWAWCZEJ RODZINY
W PRAWIE KANONICZNYM
I W PRAWIE POLSKIM**

Szczecin, 4-5 września 2006 roku

W Szczecinie w dniach 4-5 września 2006 roku odbyła się konferencja naukowa nt. *Ochrona funkcji wychowawczej rodziny w prawie kanonicznym i w prawie polskim*. Organizatorami konferencji byli: Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL i Katedra Prawa Kanonicznego Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Obrady odbywały się w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej w Szczecinie.

Otwarcia obrad konferencji dokonali: abp Zygmunt Kamiński (Metropolita Szczecińsko-Kamieński), ks. prof. dr hab. Zdzisław Kroplewski (Dziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego) i ks. prof. dr hab. Józef Krukowski (Prezes SKP). Ks. abp Z. Kamiński serdecznie powitał uczestników konferencji i – nawiązując do *Listu do Rodzin* Jana Pawła II – zauważył, że przyszłość Kościoła uzależniona jest od wychowania nowego pokolenia. Prawdziwe wychowanie to kształtowanie człowieka. Rodzice są pierwszymi wychowawcami, zaś Kościół, szkoła i państwo mają im służyć pomocą. Prof. Z. Kroplewski powiedział, że Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego istnieje dopiero 3 lata, ale działa już prężnie, kształcąc studentów m.in. na nowo

powołanym kierunku nauk o małżeństwie i rodzinie. Z kolei ks. prof. J. Krukowski zauważył, że Stowarzyszenie Kanonistów Polskich obchodzi swój jubileusz 15-lecia istnienia. Swoją działalnością wpisuje się w rozwój nauki m.in. poprzez coroczne organizowanie konferencji naukowych. Złożył podziękowania na ręce abp Z. Kamińskiego za zaproszenie do Szczecina i skierował serdeczne słowa powitania pod adresem kard. Zenona Grocholewskiego, księży biskupów, prelegentów i uczestników spotkania. Wskazał, iż podjęty temat jest kontynuacją problematyki poprzednich konferencji. Następnie ks. dr Mirosław Sitarz (członek Zarządu SKP) odczytał niektóre listy gratulacyjne z okazji jubileuszu 15-lecia istnienia SKP od: kard. Józefa Glempa (Prymas Polski, Metropolita Warszawski), kard. Stanisława Dziwisz (Metropolita Krakowski), kard. Henryka Gulbinowicza (Arcybiskup Senior Wrocławski), abp. Józefa Michalika (Metropolita Przemyski, przewodniczący KEP), abp. Józefa Kowalczyka (Nuncjusz Apostolski w Polsce), abp. Władysława Ziółka (Metropolita Łódzki), abp. Wojciecha Zięby (Metropolita Warmiński), bp. Stefana Mudryja (Biskup Senior Diecezji Grekokatolickiej w Iwanofrankowsku), bp. Antoniego Dydycza (Biskup Drohiczyński), bp. Andrzeja Dziuby (Biskup Łowicki).

Pierwszą sesję, której przewodniczył bp prof. Andrzej Dzięga, Biskup Sandomierski, rozpoczął referat kard. Zenona Grocholewskiego (Prefekt Kongregacji Edukacji Katolickiej) nt. *Współdziałanie Kościoła i szkoły w realizacji misji wychowawczej rodziny. Doświadczenia i perspektywy z punktu widzenia Stolicy Apostolskiej*. Prelegent w swoim wystąpieniu, nawiązując do Deklaracji o wychowaniu katolickim Soboru Watykańskiego II, wskazał na wielką rolę wychowania w życiu człowieka i podkreślił, iż pierwszymi wychowawcami są zawsze rodzice, którzy posiadają niezbywalne prawo i obowiązek wychowania swoich dzieci. Rolę szkoły i Kościoła określa zasada pomocniczości. Zauważył, że szkoły nie należy utożsamiać z państwem, bo przecież istnieje wiele szkół niepaństwowych, np. prowadzonych przez Kościół

katolicki. Na świecie istnieje ok. 200 tys. szkół katolickich, do których uczęszczają nie tylko katolicy i które cieszą się wielkim uznaniem na całym świecie (np. w Tajlandii jest ok. 300 tys. katolików, a do szkół katolickich uczęszcza ok. 400 tys. dzieci). Następnie analizując kanony KPK z 1983 roku ukazał podstawowe zasady przy zakładaniu i prowadzeniu szkół katolickich oraz zadania Kongregacji Edukacji Katolickiej w stosunku do szkół katolickich. Kardynał kończąc wskazał na problem zeświecczenia szkół katolickich w Europie Zachodniej w Stanach Zjednoczonych, podnoszony często przez samych rodziców oczekujących wychowania religijnego swoich dzieci w tych szkołach.

Kolejny referat pt. *Misja wychowawcza rodziny w programie pracy duszpasterskiej Episkopatu Polski* wygłosił bp dr Stanisław Stefanek (Biskup Łomżyński). W swoim wystąpieniu referent zauważył, że podstawowym celem wychowania jest powołanie do życia w prawdzie. Mocno podkreślił respektowanie zasady pomocniczości we współpracy rodziny z Kościołem i państwem w procesie wychowania młodego pokolenia. Ukazał zadania, które ma do wypełnienia Kościół pomagając rodzicom w ich niezbywalnym obowiązku wychowania dzieci. W ostatniej części swojego referatu podał konkretne sposoby współpracy Episkopatu Polski z rodziną.

Z kolei bp Antoni Dziemianko (Administrator Apostolski Archidiecezji Mińsko-Mohylewskiej) w ostatnim wystąpieniu tej sesji nt. *Ochrona funkcji wychowawczej rodziny w pracy Kościoła katolickiego na Białorusi* zauważył, że rodzina winna być w centrum zainteresowania Kościoła, bo jaka rodzina, tacy są chrześcijanie. Kościół na Białorusi znajduje się w szczególnie trudnej sytuacji, bo państwo przejęło w całości zadanie wychowania dzieci w duchu ateistycznym. Rodzice nie chcą, albo raczej należałoby powiedzieć nie potrafią wychowywać swoich dzieci, a obowiązek ten przerzucają na szkołę, troszcząc się jedynie o sprawy materialne dzieci. Zauważył, iż zniszczenie podstawowych wartości moralnych

takich jak odpowiedzialność, uczciwość, pracowitość, rzetelność doprowadziło do głębokiego kryzysu rodziny na Białorusi. Prelegent stwierdził, że Kościół na Białorusi stara się robić wszystko, aby uświadomić rodzicom ich obowiązek wychowawczy m.in. poprzez katechezy przedmałżeńskie, poradnie rodzinne, szkolenia pielęgniarek i lekarzy czy też kształcenia przyszłych księży, poprzez prasę katolicką i publikacje książkowe ze szczególnym naciskiem na rodzinę itd.

W dyskusji kończącej sesję przedpołudniową została poruszona następująca problematyka: co oznacza termin „katolickość szkoły”, problem współpracy szkoły z rodzicami, temat walki struktur państwa liberalnego z wartościami rodzinnymi, problem laicyzacji szkół i uczelni katolickich, problem stypendiów dla uzdolnionych uczniów szkół katolickich.

Sesję popołudniową (przewodniczył ks. prof. dr hab. Józef Wroceński, Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie) rozpoczął referat ks. prof. dr hab. Józefa Krukowskiego (KUL w Lublinie i UKSW w Warszawie) nt. *Współdziałanie Kościoła i państwa na rzecz funkcji wychowawczej rodziny*. Prelegent wskazał źródła prawa (Magisterium Kościoła i prawo polskie) regulujące tę problematykę. Dobro wspólne jest podstawowym motywem współpracy państwa i Kościoła. Pośród praw wolnościowych w tej tematyce dwa są podstawowe: prawo do wolności sumienia i wyznania oraz prawo do wychowania. Każdy ma prawo do otrzymania wychowania, a pośród podmiotów zobowiązanych na pierwszym miejscu są rodzice, których obowiązek a zarazem uprawnienie ma charakter niezbywalny i nie może być przez nikogo zawłaszczony. Państwo nie może zastępować rodziców, ale ma obowiązek zorganizować takie struktury, aby wspomagać rodziców w wychowaniu dzieci. Szkoła winna być nie tylko przekazywaniem wiedzy, ale ma kształtować człowieka do przyszłego aktywnego udziału w życiu społecznym.

Ostatni referat tego dnia obrad pt. *Funkcja wychowawcza rodziny w uchwałach II Polskiego Synodu Plenarnego* przedłożył ks. prof. dr hab. Stanisław Tymosz (KUL w Lublinie). Problem wychowania dzieci jest bardzo często podejmowany w nauczaniu, stąd też II Synod Plenarny – jak zauważył referent – nie mógł go pominąć. Uchwały synodalne bardzo często powołują się na Soboru Watykańskiego II, cytując wprost jego dokumenty. Płodność małżeńska to nie tylko przekazanie życia, ale również cały proces wychowawczy prowadzący do pełnego rozwoju dziecka, a ostatecznie do ukształtowania umiejętności samowychowania. Prelegent powołując się na uchwały synodalne wskazał na zjawiska negatywne, które dotyczą polskiej rodziny, jak również ukazał szereg wskazań synodalnych, za pomocą których można przeciwdziałać negatywnym tendencjom.

W dyskusji podjęto zagadnienie rozszerzania współpracy Kościoła i państwa w zakresie wychowania, problem negatywnego oddziaływania mediów na wychowanie dzieci, jak również problem dużego znaczenia różnego rodzaju wspólnot i stowarzyszeń, mogących służyć pomocą w procesie wychowawczym.

Pierwszą sesję drugiego dnia obrad, której przewodniczył ks. prof. dr hab. Józef Krzywda, Dyrektor Instytutu Prawa Kanonicznego PAT w Krakowie, rozpoczął referat *Prawa i obowiązki rodziców względem dzieci w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, wygłoszony przez ks. prof. dr. hab. Henryka Stawniaka (UKSW w Warszawie). Prelegent wskazał, że według KPK prawo rodziców do wychowania dzieci wynika z prawa naturalnego i z istoty małżeństwa. Na rodzicach spoczywa obowiązek pełnego i integralnego wychowania dzieci, zaś inne instytucje mają obowiązek świadczyć rodzicom wszelką pomoc w wypełnianiu tego obowiązku. W skład integralnego wychowania dzieci wchodzi wychowanie moralne i religijne. Referent następnie omówił na czym polegają wskazane aspekty wychowania. Kończąc zauważył, iż to pierwotne i niezbywalne prawo rodziców znajduje mocne umocowanie w prawie

kanonicznym.

Kolejny referat w tej sesji przedpołudniowej nt. *Prawa i obowiązki rodziców względem małoletnich dzieci w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym* wygłosił prof. dr hab. Tadeusz Smoczyński (PAN w Poznaniu). Zauważył on, iż wychowanie wymyka się typowej regulacji prawnej. Prawo może określić tylko pewne minimum. Prawo polskie reguluje 2 sfery: prawo pieczy nad osobą dziecka i pieczy nad majątkiem dziecka. Władza rodzicielska, która jest prawem podmiotowym rodziców, to całokształt pieczy nad osobą dziecka i majątkiem dziecka. W zakres pieczy nad osobą dziecka wchodzi właśnie wychowanie i kierowanie. Z kolei np. szkolnictwo jest przejawem pomocy państwa, a nie zastępowaniem rodziców, dlatego rodzice mają prawo mieć wpływ na kształtowanie programu nauczania w tym przede wszystkim w zakresie wychowania seksualnego i religijnego. Prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z przekonaniem światopoglądowymi i religijnymi gwarantuje Konstytucja RP z 1997 roku. Podsumowując prelegent zauważył, że powodzenie wychowania dziecka zależy od postaw rodzicielskich, a nie od uregulowań prawnych i sankcji karnych; rodzice dobrze wychowują dziecko nie wiedząc często, że istnieje Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

Trzeci referat tej sesji przedłożył prof. dr hab. Leszek Stadniczenko (Uniwersytet Opolski) nt. *Zagrożenia funkcji wychowawczej rodziny*. Referent wskazał, iż rodzina nie jest podmiotem prawa, ale jest przedmiotem ochrony prawnej. W świecie współczesnym zachodzi szereg niekorzystnych zmian, które często stanowią zagrożenie dla rodziny. Słowo rodzina staje się coraz bardziej niejasne i czasami rozumie się przez nie nawet związki osób tej samej płci. Przemianie ulega tradycyjna rodzina i etyka małżeńska. Powodem tego jest traktowanie wolności jako nadrzędnej wartości, co z kolei prowadzi do walki ze wszystkim, co może jej zagrozić, np. z etyką małżeńską. Prelegent poddał analizie inne zagrożenia rodziny takie jak indywidualizm, relatywizm, kon-

sumpcjonizm, sekty, legalizowanie związków homoseksualnych, wysuwanie przez państwo na pierwszy plan wartości ekonomicznych czy ukazywanie przez media patologicznych wzorców rodzinnych.

Ostatnim referentem sesji przedpołudniowej był ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW w Warszawie). W przedłożeniu nt. *Problem nieważności małżeństwa z tytułu wykluczenia wychowania potomstwa* zauważył, że obowiązek wychowania dzieci przez rodziców stanowi istotny i konstytutywny element definicji małżeństwa kanonicznego. To wychowanie ma dwa wymiary: wychowanie czysto fizyczne i wychowanie moralne i religijne. Zdaniem prelegenta obowiązek wychowania czysto ludzkiego stanowi istotny element konsensusu małżeńskiego, jednakże w ten zakres nie wchodzi wychowanie kulturalne i społeczne, a co za tym idzie także wychowanie moralne i religijne nie stanowi istotnego elementu zgody małżeńskiej. Twierdzenie to zostało poparte orzecznictwem Roty Rzymskiej. A zatem tylko wykluczenie pozytywnym aktem woli minimum wychowania fizycznego może skutkować nieważnością małżeństwa.

W dyskusji zostały podjęte problemy: braku w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym diady państwo-Kościół, sposobów ochrony tradycyjnych wartości rodziny, wolności religijnej w wychowaniu moralnym i religijnym oraz nieważność małżeństwa a obowiązek katolickiego wychowania dzieci w KPK.

Podczas ostatniej czwartej sesji konferencji, której przewodniczył ks. prof. dr hab. Edward Górecki z PWT we Wrocławiu, referaty wygłosili: ks. dr Andrzej Maćkowski (Uniwersytet Szczeciński) pt. *Misja kanoniczna dla nauczycieli religii*, ks. dr Zbigniew Jaworski (Sąd Metropolitalny w Szczecinie) – *Odpowiedzialność rodziny za powołania kapłańskie* i ks. prof. dr hab. Artur Mezglewski (KUL w Lublinie) nt. *Zadania szkoły zakresie wychowania*. Ks. dr A. Maćkowski wskazał, że misja kanoniczna dla nauczycieli

religii jest gwarancją dla rodziców, że wychowanie religijne w ognisku domowym będzie kontynuowane w szkole. Omówił następnie podmioty uprawnione i unormowania obowiązujące przy udzielaniu, przedłużaniu i odwoływaniu misji kanonicznej. Ks. dr Z. Jaworski zauważył, że choć w myśl Soboru Watykańskiego II obowiązek troski o powołania kapłańskie ciąży na Kościele, to jednak przede wszystkim ciąży on na rodzinie jako Kościele domowym. Rodzice jako pierwsi wychowawcy są zobowiązani także do pomocy przy odczytywaniu powołania do kapłaństwa, a następnie do pomocy w rozwijaniu tego powołania. Ks. prof. A. Mezglewski stwierdził, że chociaż rodzice mają podstawowe i niezbywalne prawo do wychowania swoich dzieci, to również szkoła ma niemałą rolę w tym zakresie do odegrania. Szkoła ma tak realizować swoje zadania, aby jej działania dopełniały i uzupełniały wysiłki wychowawcze rodziców, a nie – jak to ma często miejsce – wprowadzały zamęt w umysły dzieci, ukazując całkiem inne wzorce postępowania.

W dyskusji została zwrócona uwaga na podmioty kompetentne do wydawania misji kanonicznej dla nauczycieli religii (czy kompetentny jest tylko biskup diecezjalny czy także wikariusz generalny lub wikariusz biskupi), na problem wymogu posiadania tytułu magistra przed święceniami kapłańskimi w niektórych diecezjach jak również kwestię zadań proboszcza w procesie udzielania misji kanonicznej dla katechetów.

Na zakończenie głos zabrał ks. prof. J. Krukowski. Podkreślił, że ujęcie tematu konferencji było wieloaspektowe, a referaty wywoływały czasami efekt „kij w mrowisko”, odkrywając szereg ważnych problemów. Wyraził też w imieniu Organizatorów i uczestników Konferencji wdzięczność prelegentom za fachowość przygotowania i przedłożenia referatów. Słowa podziękowania skierował także do ks. abp. Zygmunta Kamińskiego i jego współpracowników bezpośrednio zaangażowanych w organizację Konferencji, jak również do Dziekana Wydziału Teologicznego

Uniwersytetu Szczecińskiego. Bp B. Kruszyłowicz w imieniu abp. Z. Kamińskiego podziękował organizatorom i uczestnikom spotkania. Następnie ks. prof. J. Krukowski dokonał formalnego zamknięcia obrad Konferencji i wyraził nadzieję na ponowne spotkanie za rok.